

Łukasz Pohl*

Propozycja nowelizacji art. 12 Kodeksu karnego i sprzężona z nią propozycja nowelizacji art. 115 k.k.**

Niniejszym poddaję pod rozagę nadanie art. 12 Kodeksu karnego¹ następującego, nowego brzmienia:

„Art. 12.

- § 1. Dwa lub więcej zachowań, podjętych w krótkim odstępie czasu w wykonaniu z góry powziętego zamiaru, uważa się za ciągły czyn zabroniony; jeżeli przedmiotem zamachu jest dobro osobiste, warunkiem uznania wielości zachowań za ciągły czyn zabroniony jest tożsamość pokrzywdzonego.
- § 2. W wypadku określonym w § 1 sąd wymierza karę w wysokości do górnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększonego o połowę.”²

Poddaję też pod rozagę sprzężoną z powyższą propozycją propozycję dodania do art. 115 k.k. nowego paragrafu definiującego pojęcie „krótki odstęp czasu”:

„Art. 115.

- § 25. Krótki odstęp czasu to okres nieprzekraczający 31 dni.”.

UZASADNIENIE³

Sformułowany w art. 12 k.k. wymóg zwartości czasowej składających się na czyn ciągły zachowań nawiązuje do szeroko rozpowszechnionego w doktrynie prawa karnego i jego orzecznictwie sądowym ujęcia przestępstwa ciągłego w znaczeniu,

* Prof. dr hab. Łukasz Pohl jest pracownikiem Katedry Prawa Karnego Uniwersytetu Szczecińskiego; Polska, ORCID 0000-0003-0530-1569; email: lukasz.pohl@usz.edu.pl

** Data zgłoszenia tekstu przez autora: 28.09.2018 r.; data przyjęcia tekstu do publikacji przez redakcję: 9.01.2019 r.

¹ Ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2018 r. poz. 1600 ze zm.) – dalej k.k.

² Obecny § 2 stałby się przeto § 3 w art. 12 k.k.; uwaga ta powodowana jest tym, że w międzyczasie art. 12 k.k. uległ zmianie, gdyż wprowadzono do niego § 2.

³ Uzasadnienie bazuje na spostrzeżeniach poczynionych przeze mnie w komentarzu do Kodeksu karnego pod red. prof. R.A. Stefańskiego – zob. Ł. Pohl, *Objaśnienia do art. 12 k.k. [w:] Kodeks karny. Komentarz*, red. R.A. Stefański, Warszawa 2017.

jakie temu konstruktowi nadawano pod rządami obowiązywania Kodeksu karnego z 1932 r. i Kodeksu karnego z 1969 r. Warunek popełnienia zachowań w krótkich odstępach czasu nie został w Kodeksie karnym zdefiniowany, co doprowadziło do sformułowania w literaturze przedmiotu różnych propozycji jego ujmowania, czego najlepszym przykładem są różne propozycje autorstwa Sądu Najwyższego. Już w 1999 r. odnotowano, że: „w orzecznictwie SN kwestię tę ujmowano w sposób diametralnie różny, raz przyjmując, iż 9 miesięcy to zbyt wiele, aby przyjąć przestępstwo ciągłe, innym razem zaś stwierdzając, iż dwuletnia przerwa w działalności przestępnej nie stanowi przeszkody dla przypisania sprawy przestępstwa ciągłego”⁴. Z orzeczeń Sądu Najwyższego poruszających kwestię pojmowania komentowanego warunku zob. w szczególności: wyr. SN z 13.04.1979 r. (IV KR 66/79, Biul. Inf. SN 1971/6, poz. 127); wyr. SN z 12.04.1975 r. (V KR 130/74, OSNPG 1975/10, poz. 96); uchw. SN z 8.04.1966 r. (VI KO 42/62, OSNKW 1966/7, poz. 69); uchw. SN z 30.11.1972 r. (VI KZP 44/72, OSNKW 1973/2–3, poz. 20); wyr. SN z 19.04.1976 r. (I KR 185/76, OSNPG 1977/3, poz. 20); wyr. SN z 11.03.1988 r. (VI KZP 49/87, OSNKW 1988/5–6, poz. 32); wyr. SN z 4.04.2000 r. (V KKN 41/00, „Prokuratura i Prawo” 2001/2, poz. 3); uchw. SN z 21.11.2001 r. (I KZP 29/01, OSNKW 2002/1–2, poz. 2); post. SN z 18.09.2003 r. (III KK 159/02, OSNwSK 2003/1, poz. 1995), w którym to postanowieniu SN przyjął, że „krótkie odstępy czasu” to przedział obejmujący najwyżej kilkanaście dni, a także post. SN z 9.03.2006 r. (V KK 271/05, OSNKW 2006/5, poz. 50), w którym z kolei przyjęto, iż mogą to być odstępy kilkumiesięczne, oraz post. SN z 4.03.2008 r. (III KK 302/07, „Prokuratura i Prawo” 2008/10, poz. 1).

Wskazane rozbieżności powinny być – rzecz jasna – usunięte wprowadzeniem do Kodeksu karnego definicji legalnej omawianego warunku. Nie może być przecież tak, że przy takich samych odstępach czasu pomiędzy zachowaniami się sprawcy jeden podmiot stosujący prawo – na skutek żywionych w tym zakresie intuicji – uzna, że są one krótkie, a drugi, żywiąc w tym zakresie intuicje odmienne, stwierdzi iż krótkimi one nie są (tego rodzaju układ jest bowiem jawnym pogwałceniem zasady równego traktowania jednostek wobec prawa). Można by za krótki odstęp czasu uznać np. okres nieprzekraczający 31 dni⁵.

Objaśniany warunek rodzi jeszcze jedną wątpliwość interpretacyjną, wyrażającą się w pytaniu o to, czy krótkie odstępy czasu odnosić się mają do okresu zachodzącego między poszczególnymi zachowaniami składającymi się na czyn ciągły czy – przeciwnie – do okresu dzielącego pierwsze zachowanie składające się na czyn ciągły od ostatniego zachowania składającego się na ten czyn. W literaturze dominuje pierwsze z wymienionych stanowisk – tak w szczególności M. Dąbrowska-Kardas i P. Kardas, którzy podnieśli, że: „Odstęp czasu to zatem okres, jaki upływa między jednym a drugim zdarzeniem. Przy czym w przypadku zjawisk składających się z większej ilości zdarzeń, istotny jest czas przedzielający kolejno po sobie następujące zdarzenia, nie zaś przedział czasowy, dzielący pierwsze i ostatnie zdarzenie. Z punktu widzenia czynu ciągłego, sformułowanie «w krótkich odstępach czasu» odnosi się do okresu czasu, jaki upływa między kolejno następującymi po sobie

⁴ P. Kardas, *Przestępstwo ciągłe w prawie karnym materialnym*, Kraków 1999, s. 284 i n.

⁵ Tak Ł. Pohl, *Prawo karne. Wykład części ogólnej*, Warszawa 2013, s. 220.

zachowaniami. Innymi słowy, «krótkie odstępy czasu» to odstępy między pierwszym a drugim zachowaniem, drugim a trzecim, trzecim a czwartym itd. Artykuł 12 wymaga więc istnienia więzi czasowej między poszczególnymi, następującymi kolejno po sobie zachowaniami składającymi się na czyn ciągły, nie zaś więzi zachodzącej między pierwszym a ostatnim zachowaniem wchodzącym w skład ciągu⁶. Pogląd ten niewątpliwie znajduje uzasadnienie w wykładni językowej rozważanego zwrotu. Z uwagi jednak na to, że prowadzi on do rezultatu społecznie niedorzecznego należy go odrzucić; wszak bez wątplenia takim rezultatem jest uznanie za czyn ciągły np. kilkudziesięciu zgwałceń popełnianych przez sprawcę w krótkich odstępach czasu na krzywdę jego własnej małżonki. Jest ono takim rezultatem ze względu na rozmiar grożącej temu sprawcy kary. Przypomnijmy bowiem, że rozmiar ten wyznaczają granice kary grożącej przewidzianej dla popełnienia zachowania będącego składową czynu ciągłego. Słowem, wykładnia funkcjonalna nakazuje odstąpić od rezultatu interpretacyjnego uzyskanego drogą językowych reguł wykładni.

Odwoływanie się do wykładni funkcjonalnej może być jednak kwestionowane – np. zarzutem, że jest ono stosowaniem zakazanej w prawie karnym wykładni rozszerzającej na niekorzyść sprawcy.

W związku z tym należałoby już w samej warstwie deskryptywnej art. 12 k.k. jednoznacznie przesądzić, że wszystkie zachowania składające się na czyn ciągły muszą być popełnione w krótkim odstępie czasu. Sformułowana wyżej propozycja zmiany art. 12 k.k., przechodząc z formuły „krótkich odstępów czasu” na formułę „krótkiego odstępu czasu”, rzecz tę w taki właśnie sposób rozstrzyga.

Powyżej proponuje się też przyznanie sądowi kompetencji do obostrzenia kary. Nie budzi bowiem niczych wątpliwości, że popełnienie ciągłego czynu zabronionego nie jest tym samym co popełnienie jednego czynu zabronionego wchodzącego w skład ciągłego czynu zabronionego. Słowem, obecne ukształtowanie kary grożącej za popełnienie ciągłego czynu zabronionego, będącego w istocie swoistą odmianą wielości przestępstw, jest nieadekwatne, gdyż jest ono – najkrócej rzecz ujmując – nazbyt liberalne, co wynika z faktu jego nieskorelowania z okolicznością, że ciągły czyn zabroniony to nie jeden czyn zabroniony, lecz ich wielość.

Summary

Łukasz Pohl, *Proposal to Amend Article 12 of the Criminal Code and the Related Proposal to Amend Article 115 of the Code*

This article suggests a change of the wording of Article 12 of the Criminal Code. The main change is replacement of the condition of 'short time intervals' with 'a short time interval'. Such an approach has a sound axiological justification, because it rejects the possibility of considering acts that took place in the span of many years as constituting a single continuous offence. The proposal places also emphasis – by using the formula of 'continuous offence' – that the structure referred to in Article 12 of the Criminal Code is not so much an offence plus an additional feature of continuity, but rather a multitude of offences. Axiological considerations underpin also the recommendation to adopt

⁶ M. Dąbrowska-Kardas, P. Kardas, *Czyn ciągły i ciąg przestępstw. Komentarz do art. 12 i 91 Kodeksu karnego*, Kraków 1999, s. 45 i n.

a solution whereby the court has the power to impose an extraordinarily aggravated penalty for a continuous offence. On the other hand, the need to ensure certainty of the law requires the short time interval to be defined in the Criminal Code.

Keywords: *continuous offence, concurrence of offences, extraordinary aggravation of penalty*

Streszczenie

Łukasz Pohl, Propozycja nowelizacji art. 12 Kodeksu karnego i sprzężona z nią propozycja nowelizacji art. 115 k.k.

W artykule zaproponowano zmianę brzmienia art. 12 Kodeksu karnego. Główną zmianą objęto warunek „krótkich odstępów czasu”, proponując w jego miejsce warunek „krótkiego odstępu czasu”. Takie ujęcie znajduje bowiem głębokie uzasadnienie aksjologiczne, wyrażające się w odrzuceniu możliwości uznania za jeden ciągły czyn zabroniony zachowań realizowanych na przestrzeni wielu lat. W sformułowanej propozycji zaakcentowano również – poprzez użycie formuły „ciągły czyn zabroniony” – że struktura, o której wypowiedział się ustawodawca w art. 12 Kodeksu karnego, jest nie typem czynu zabronionego wzbogaconym o znamię ciągłości, lecz swoistą wielością czynów zabronionych. Względy aksjologiczne legły też u podstaw zarekomendowania nadto rozwiązania przyznającego sądowi kompetencję do nadzwyczajnego obostrzenia kary w przypadku ciągłego czynu zabronionego. Z kolei powody odwołujące się do postulatu pewności prawa wymusiły propozycję zdefiniowania w Kodeksie karnym krótkiego odstępu czasu.

Słowa kluczowe: *czyn ciągły, zbieg przestępstw, nadzwyczajne obostrzenie kary*

Literatura:

1. Dąbrowska-Kardas M., Kardas P., *Czyn ciągły i ciąg przestępstw. Komentarz do art. 12 i 91 Kodeksu karnego*, Kraków 1999;
2. Kardas P., *Przestępstwo ciągłe w prawie karnym materialnym*, Kraków 1999;
3. Pohl Ł., *Prawo karne. Wykład części ogólnej*, Warszawa 2013;
4. Pohl Ł., *Objaśnienia do art. 12 k.k. [w:] Kodeks karny. Komentarz*, red. R.A. Stefański, Warszawa 2017.